

Các khía cạnh xã hội của việc giáo dục nghệ thuật cho trẻ khuyết tật

BẾ QUỲNH NGA

Trẻ em khuyết tật ở nước ta chiếm một tỷ lệ cao (16%) so với tổng số người khuyết tật, chiếm sấp xỉ 1% so với tổng dân số. Trong đó trẻ khuyết tật nặng cần được trợ giúp lên tới 29% trong tổng số trẻ em khuyết tật. Thực trạng mức sống của trẻ em khuyết tật thấp hơn mức sống trung bình của cộng đồng và có nguy cơ khoảng cách ngày càng lớn do tác động của sự chuyển đổi cơ chế kinh tế từ nền kinh tế tập trung sang kinh tế thị trường. Điều này ảnh hưởng không nhỏ đến đời sống của trẻ em khuyết tật. Do vậy việc chăm sóc bảo vệ và giáo dục trẻ em khuyết tật là một vấn đề xã hội cần quan tâm và giải quyết.

Bài viết này là kết quả nghiên cứu định tính về giáo dục nghệ thuật cho trẻ khuyết tật thông qua chương trình được tài trợ bởi tổ chức CRS (tổ chức Cứu trợ phát triển Mỹ). Tổ chức này đã hỗ trợ kinh phí để đào tạo trẻ khuyết tật trở thành những người huấn luyện chính trong nghệ thuật sân khấu cho trẻ em học trong các trường và lớp đặc biệt (Giai đoạn 1: từ 7/1995 đến 11/1996; Giai đoạn 2 từ 9/1997 đến 11/1999). Trong khuôn khổ chương trình còn thành lập Câu lạc bộ sân khấu cho trẻ khuyết tật nhằm giúp các em học hỏi cách sử dụng thời gian rỗi một cách sáng tạo, tăng cường sự phát triển tình cảm và trí tuệ. Câu lạc bộ này do những người khuyết tật trẻ đã được đào tạo về nghệ thuật sân khấu điều hành. Mục đích của nghiên cứu này là tìm hiểu các khía cạnh xã hội của giáo dục thẩm mỹ cho trẻ khuyết tật, những tác động của hoạt động này tới việc hình thành nhân cách của trẻ, việc thay đổi quan niệm của gia đình và cộng đồng đối với nhóm trẻ em này, thông qua việc phỏng vấn những học sinh tham gia câu lạc bộ nghệ thuật dành cho trẻ khuyết tật, gia đình và giáo viên dạy các em. Nghiên cứu trẻ khuyết tật từ góc độ này cho phép có được những hiểu biết sâu hơn về quá trình xã hội hóa đối với một nhóm xã hội yếu thế, từ đó có thể cung cấp các khuyến nghị để xây dựng chính sách giáo dục cho trẻ em khuyết tật.

1. Hoạt động nghệ thuật và sự hòa nhập của trẻ khuyết tật

Ban đầu khi chưa tham gia hoạt động nghệ thuật các em thường có hai xu hướng hoặc là tự ti, nhút nhát và tách mình ra khỏi cộng đồng, nơi các em cảm thấy khác biệt. Hoặc là các em phát khùng và có những hành động thô bạo. Hai khía cạnh này tạo thành một thách thức không nhỏ khi tiếp xúc và dạy các em. Sinh hoạt nghệ thuật đã giúp giảm bớt được những khó khăn này. Những điệu múa lời ca đã giúp các em tự biểu hiện năng lực của mình, đem lại cho bản thân sự tự tin và khiến các em trở nên cởi mở hơn trong giao tiếp. Trẻ khuyết tật đã tự tìm thấy bản thân mình qua hoạt động nghệ

thuật. Thầy cô giáo cho biết xử sự của các em trai trên lớp đúng mức hơn, các em trở nên dễ bảo hơn và biết ăn mặc gọn gàng khi đến lớp. Nhiều bạn bắt đầu chú ý quan sát chung quanh để ứng xử như các bạn khác. Các em nữ bắt đầu biết làm đẹp...

Đối với gia đình và xã hội, trẻ khuyết tật đã củng cố được lòng tin, đem lại niềm vui cho gia đình, mở rộng và thay đổi các mối quan hệ xã hội. Xã hội đã biết đến các em không chỉ như là đối tượng cần được quan tâm giúp đỡ mà còn là những người đóng góp cho xã hội những bài ca, điệu múa, những bức tranh, ảnh đẹp... Trong các đợt tiếp xúc và phỏng vấn tại nhà, bố mẹ các em đều cho biết có sự thay đổi rõ rệt trong bầu không khí gia đình. Các em tâm sự nhiều hơn với bố mẹ, ông, bà, anh, chị, em về những khó khăn của mình trên lớp. Nhu cầu chia sẻ tình cảm và những thông tin tăng lên, các em giao tiếp với bạn bè hàng xóm nhiều hơn.

Sinh hoạt ở câu lạc bộ là môi trường thuận lợi cho các em khuyết tật mở rộng quan hệ bạn bè. Các em thực sự tìm thấy trong hoạt động này những cơ hội để chia sẻ, gặp gỡ và kết bạn. Các em hướng dẫn nhau cùng tập các bài hát, múa, lo lắng và có trách nhiệm với nhau. Hầu hết các trường hợp phỏng vấn đều xác nhận rằng quan hệ bạn bè của các em khuyết tật thay đổi rõ rệt trước và sau khi có dự án. Số lượng bạn bè tăng lên cùng với quá trình các em tham gia dự án, kể cả bạn bè khác giới.

Ảnh hưởng ngày càng lan rộng của câu lạc bộ ở nhà trường đã mở rộng quan hệ bạn bè của các em khuyết tật sang cả các em học sinh bình thường. Câu lạc bộ nghệ thuật thu hút không chỉ các em khuyết tật mà cả các em không khuyết tật. Nhiều học sinh các trường cũng muốn tham gia các hoạt động của câu lạc bộ. Và khi cùng tham gia các em đã thật sự không còn quan tâm đến việc bạn khuyết tật hay không. Trao đổi với chúng tôi về chủ đề này, chị N.T.H, nguyên là cán bộ theo dõi dự án này của CRS trước đây, cho biết khi chưa có dự án, chị đến trường Trung Tự thấy các cháu bình thường chơi riêng một bên sân, các cháu khuyết tật chơi riêng một bên. Quan sát giờ ra chơi của trường Trung Tự hiện nay, chúng tôi nhận thấy rằng các em khuyết tật và bình thường giao tiếp chơi đùa với nhau rất vui vẻ, hồn nhiên, hầu như không có khoảng cách nào giữa các em.

Cháu T. sinh hoạt câu lạc bộ từ năm 1995. Ở câu lạc bộ cháu thích nhất được học kịch câm. Cháu đã tham gia đóng một số vai như đóng con voi, vai người đánh nhau và bị đau răng. Tham gia câu lạc bộ cháu có thêm nhiều bạn mới. Từ khi tham gia câu lạc bộ cháu có nhiều tiến bộ. Trước đây cháu nói khó khăn, bây giờ nói được rõ ràng hơn. Khi tham gia câu lạc bộ cháu học lớp 2, nay cháu đã học lớp 5. Cháu vui vẻ phấn khởi ra nhiều. Cháu rất thích sinh hoạt câu lạc bộ. Gia đình mong muốn cho cháu được đi sinh hoạt vì từ ngày cháu tham gia câu lạc bộ cháu biết múa, hát, kịch câm. Khi xem tivi cháu biết hết tên các văn nghệ sĩ. Cháu biết tự mình đi đến các nơi trong thành phố như Nhà hát lớn, Nhà hát tuổi trẻ, Lăng Bác... Gia đình muốn cho cháu đi để cháu ngoan hơn, không đua đòi, cháu biết được điều hay, điều dở, được biểu diễn phục vụ các bạn học sinh ở các nơi khác. (Bà N. T. S., 58 tuổi, mẹ cháu N.Đ.T)

Có thể nói rằng thông qua hoạt động nghệ thuật, trẻ khuyết tật thực sự “phát hiện” ra bản thân mình, các em thấy rằng mình cũng có những năng lực nhất định và điều đó giúp cho các em không còn tự ti.

Học sinh khuyết tật đã có một sự thay đổi lớn. Trước đây các em nhút nhát, đến lớp chỉ ngồi một chỗ, không dám nhìn lên và tiếp thu rất chậm. Sau thời gian sinh hoạt câu lạc bộ nghệ thuật, các em trở nên linh hoạt hơn. Các em thay đổi cả trên lớp lẫn ở nhà: trên lớp các em đã hòa đồng hơn với các bạn, ở nhà các em đã biết đi hỏi về chào và giúp đỡ bố mẹ làm việc nhà.

Khi tham gia hoạt động câu lạc bộ, các em học sinh khuyết tật thực sự mở rộng được quan hệ bè bạn của mình, các em có cả bạn trong và ngoài trường và các bạn bình thường. Bản thân các em rất tự hào và trân trọng những tình cảm đó. Khi nghe tin gia đình bạn nào có tin vui, buồn, các em đều đến giúp đỡ và chia sẻ.

2. Hoạt động nghệ thuật và việc phục hồi chức năng

Tất cả các em tham gia Câu lạc bộ đều tiến bộ rõ rệt. Đối với các cháu khiếm thính, học múa giúp phục hồi chức năng một cách tự nhiên và được các em tham gia một cách hứng thú. Khi tiếp xúc với hoạt động câu lạc bộ, chúng tôi nhận thấy rằng các em tham gia các buổi tập rất chăm chú. Có nhiều động tác múa phải tập đi tập lại nhiều lần nhưng không em nào phàn nàn. Có lẽ vì thế mà những kết quả phục hồi chức năng lại đạt được một cách tự nhiên thông qua các bài tập nghệ thuật trên lớp, nhất là múa, kịch câm. Nhiều em khuyết tật trước kia khó thể hiện những nhu cầu của bản thân thì nay có thể diễn đạt rõ ràng những mong muốn của mình

Như đã trình bày ở trên, các hoạt động nghệ thuật đem lại cho các em khuyết tật sự tự tin, niềm vui sống và mở rộng các quan hệ xã hội trong và ngoài nhà trường. Mặt khác, chính sự phấn khích về mặt tâm lý do quá trình hòa nhập đem đến lại có tác dụng thúc đẩy các em khắc phục khó khăn, rèn luyện để phục hồi dần các chức năng của mình.

Điều kỳ diệu ở đây là việc phục hồi chức năng không phải do một bác sĩ hay nhà chuyên môn nào yêu cầu các em làm; các em không bị coi là những bệnh nhân hay những người tàn tật cần được trợ giúp. Trong trường hợp này, sự tập luyện nghệ thuật thực hiện thêm một tác dụng nữa là giúp các em hồi phục chức năng một cách tự nhiên không gò bó, bắt buộc.

Hai cuốn tài liệu về hướng dẫn nghệ thuật cho trẻ khuyết tật được dùng như một tài liệu cơ bản cho nhóm những người tham dự nhưng nó cũng thu hút sự quan tâm của những người làm công tác quản lý Giáo dục. Vụ Giáo dục thể chất - Bộ Giáo dục và Đào tạo sẽ áp dụng một số kỹ năng giáo dục Nghệ thuật cho học sinh phổ thông trong hai cuốn tài liệu do dự án biên soạn vào việc cải tiến phương pháp.

Từ những ví dụ cụ thể trên, ta nhận thấy rằng, có mối liên hệ chặt chẽ giữa hòa nhập và phục hồi chức năng. Đây là hai mặt gắn bó với nhau trong quá trình "xã hội hóa" trẻ khuyết tật. Cần khuyến khích các hoạt động tương tự, nó là một hình thức phục hồi chức năng dựa trên cộng đồng rất có hiệu quả. Nếu các em khuyết tật được

phân loại theo từng loại tật và áp dụng việc dạy các môn học nghệ thuật cho phù hợp thì có thể nâng cao hiệu quả hơn nữa trong việc phục hồi chức năng của các em.

Hoạt động nghệ thuật khi được đưa vào môi trường trẻ khuyết tật đã có tác động rất lớn đối với khả năng phục hồi chức năng của các em. Do vậy nên phổ biến và chia sẻ những kết quả của việc giáo dục nghệ thuật với các đơn vị có trẻ khuyết tật.

Tuy vậy theo chúng tôi, cần phải có những nghiên cứu sâu hơn về tác động của nghệ thuật đối với sự phục hồi chức năng của trẻ khuyết tật.

3. Cộng đồng và hoạt động nghệ thuật của trẻ khuyết tật

- Giáo viên

Nhà trường và giáo viên có vai trò quan trọng đối với quá trình "xã hội hóa" trẻ em. Làm việc cùng học sinh tàn tật, vấn đề trở thành phức tạp hơn cho giáo viên. Tại trường Trung Tự chúng tôi được biết chị H. một mình phải dạy tất cả các môn cho ba chục em tàn tật, chỉ có thêm một cô giáo chuyên giúp cho các em học sinh ăn trưa. Nếu so sánh với số học sinh khuyết tật mà thầy cô giáo nơi khác phải đảm nhận thì đây là con số quá lớn, chẳng hạn, ở trường Xã Đàn và trường Nhân Chính số học sinh thường khoảng từ 10 đến 12 cháu. Trong những trường hợp như thế, các thầy cô giáo tỏ ra mệt mỏi vì làm việc quá sức. Điều này càng trở thành vấn đề khi mà thu nhập của giáo viên dạy trẻ khuyết tật là thấp. (Theo lời người cung cấp thông tin cho chúng tôi thì ngoài lương ra, giáo viên làm việc với các em khuyết tật chỉ hưởng thêm một khoản phụ cấp bằng 30% lương). Tình hình của một số giáo viên dạy học sinh khuyết tật tại trường Trung Tự cũng tương tự như vậy.

Hoạt động của câu lạc bộ Nghệ thuật dành cho học sinh khuyết tật có tác động tốt tới các giáo viên dạy văn hóa. Chúng kiến những thành công của các em, các thầy cô giáo phấn khởi, họ tin vào khả năng có thể phục hồi của các em. Trong một chừng mực nhất định điều này đã nâng cao tinh thần trách nhiệm và sự quan tâm của các thầy cô đối với học sinh. Vẫn theo lời chị H (giáo viên trường Trung Tự) thì lúc đầu được phân công chị thấy rất khó khăn. Sau đó công việc có nhích lên do chị thấy các em học sinh khuyết tật ngày một tiến bộ hơn. Chị phấn khởi và hăng hái nhận dạy tiếp tục. Trong lớp của chị H. cũng có học sinh tham gia câu lạc bộ Nghệ thuật.

Qua chuyện trò với các giáo viên dạy văn hóa cho các em khuyết tật chúng tôi nhận thấy rằng, hoạt động của câu lạc bộ nghệ thuật có tác động tốt đối với chính họ. Thầy cô giáo tin tưởng vào khả năng của các em. Họ thực sự thông cảm với học sinh khuyết tật và điều đó nâng cao tinh thần trách nhiệm của họ đối với các em.

Nếu mối quan hệ giữa nhà trường, giáo viên và hội phụ huynh học sinh chặt chẽ hơn nữa thì kết quả học tập, vấn đề phục hồi chức năng và hoạt động văn nghệ của các em tàn tật còn cao hơn rất nhiều (lời chị N.T.S- một giáo viên dạy trẻ khuyết tật). Mặt khác của vấn đề là cần có một quy định về số lượng giờ giảng và số học sinh đối với giáo viên dạy các em khuyết tật để tránh việc giáo viên làm việc quá sức. Nên chú ý đến vấn đề đãi ngộ đối với giáo viên dạy học sinh khuyết tật, điều được nói đến nhiều nhưng cho đến nay vẫn chưa có cách giải quyết.

- Vai trò thầy cô giáo làm việc tại câu lạc bộ :

Vai trò thầy cô giáo làm việc trong khuôn khổ dự án là một nhân tố quan trọng. Nhóm nghiên cứu được nghe kể nhiều về những khó khăn và vất vả của chị P, anh D, anh P.D, chị T.L... trong việc dạy các em khuyết tật hát, múa, diễn kịch. Nhiều động tác múa là khó tập ngay cả đối với những em bình thường. Vậy mà phải giúp cho các em khuyết tật học. Thầy và trò cùng phải đổ mồ hôi trên sàn diễn, tập đi tập lại nhiều lần. Trong khi đó các khoản thù lao cho giảng dạy là ít ỏi (30.000đ/1 buổi). Phải có một tấm lòng yêu thương và tận tụy với trẻ thì mới có thể tiến hành tốt công tác này.

Ngôn ngữ mà học sinh dùng để gọi chị P. cho thấy tình thương yêu của cô giáo, vai trò người phụ trách quan trọng như thế nào trong dự án này (hay các dự án nhân đạo nói chung). Các em gọi "cô P.", "mẹ P." hay chỉ gọi đơn giản là "P.". Học sinh đến nhà chị P. trong các ngày nghỉ, thậm chí trong cả những ngày học. Chúng đến khi có những khó khăn cần cô giúp đỡ hay chỉ là để báo một tin vui nào đó.

Trong một buổi làm việc tại ban quản lý câu lạc bộ, chúng tôi gặp Nghệ sĩ T. K. và biết anh vừa trao cho chị P. một món tiền, nói là để dành cho câu lạc bộ hoạt động. Chị P. cho biết đây là tiền tài trợ cho một dự án nhân đạo khác. Một tổ chức Quốc tế giúp kinh phí cho hội nghệ sĩ sân khấu để thực hiện một chương trình tương tự cho trẻ khuyết tật tại địa điểm của Hội. Mục đích cũng là nhằm tập hợp các em khuyết tật lại để dạy văn nghệ. Một thời gian dài trôi qua nhưng dự án không hoạt động được. Ngôi nhà khang trang tại phố Trần Hưng Đạo, một phố đẹp ở trung tâm Hà Nội được lấy làm địa điểm của dự án và thầy cô giáo thì sẵn sàng làm việc. Nhưng học sinh không đến vì không có "cô P.". Cuối cùng, Đạo diễn T. K., tổng thư ký của Hội nghệ sĩ sân khấu đem tặng lại câu lạc bộ của chị P. số tiền mà tổ chức nước ngoài tài trợ cho hoạt động của Hội.

Nhiệt tình và năng lực làm việc của giáo viên, những người trực tiếp làm việc với các em học sinh khuyết tật giữ vai trò quan trọng đối với hiệu quả của hoạt động nghệ thuật dành cho trẻ khuyết tật. Chúng tôi có ấn tượng tốt về tinh thần trách nhiệm của người phụ trách câu lạc bộ (Bà P. T. P.) trong việc triển khai các hoạt động.

Rõ ràng là nếu tăng cường mối liên hệ giữa giáo viên, nhà trường và ban phụ trách câu lạc bộ thì có thể kết hợp một cách nhịp nhàng các hoạt động giữa nhà trường và câu lạc bộ. Khuyến nghị này nhằm vào không chỉ mối liên hệ giữa ban phụ trách câu lạc bộ với trường Trung Tự (nơi đặt câu lạc bộ) mà còn cả với các trường khác có học sinh tham gia hoạt động câu lạc bộ.

- Gia đình học sinh bình thường :

Nhiều bậc cha mẹ không thích con mình học chung, giao du kết bạn với trẻ khuyết tật vì sợ bị những ảnh hưởng xấu, không tiến bộ. Thái độ này có lẽ một phần lớn do tình trạng ganh đua dữ dội trong hoàn cảnh học đường hiện nay ở Hà Nội. Theo lời ông H.Đ.K nguyên là phó chủ tịch phường Trung Tự thì do nhà trường nhận các cháu khuyết tật nên một số phụ huynh cho con đi học nơi khác vì họ lo ảnh

hưởng đến con cái. Trường chứa được hơn một nghìn cháu mà từ năm 1984- 1995 số học sinh của trường chỉ từ khoảng hơn 400 đến hơn 500 em.

Khoảng hai, ba năm trở lại đây khi mà những hoạt động của câu lạc bộ đã thu hút được sự quan tâm của đông đảo phụ huynh thì tình hình trở nên khả quan hơn. Các buổi biểu diễn sân khấu của học sinh khuyết tật đã làm xúc động các khán giả. Các em đã chứng tỏ rằng các em thực sự không phải là gánh nặng của xã hội. Chuyến đi biểu diễn ở Hải phòng của học sinh khuyết tật đã giúp cho những người làm công tác quản lý thấy được những khả năng phục hồi chức năng thông qua các hoạt động văn nghệ. Mặt khác họ cũng thấy rằng cần quan tâm hơn nữa tới các em khuyết tật tại địa phương. Kết quả của những sự thay đổi nhận thức đó, vẫn theo lời người cung cấp tài liệu cho chúng tôi, là hiện nay có khoảng vài chục cháu đã quay lại trường (niên học 1999- 2000 số học sinh là 802 cháu, tăng 202 cháu, so với năm 1996 là 600 cháu).

Hoạt động của câu lạc bộ nghệ thuật dành cho trẻ em khuyết tật ảnh hưởng một cách tích cực đến các gia đình trẻ bình thường. Có sự thay đổi nhận thức của các ông bố bà mẹ trong những gia đình này đối với vấn đề trẻ khuyết tật. Họ tin tưởng hơn vào môi trường giáo dục hòa nhập.

Qua các cuộc tiếp xúc với cán bộ địa phương nơi câu lạc bộ hoạt động, chúng tôi thấy rằng nếu tranh thủ được sự trợ giúp của các đoàn thể địa phương thì hoạt động của câu lạc bộ sẽ thuận lợi và xuôn sẻ hơn. Bởi vì kinh nghiệm cho thấy rằng các đoàn thể này luôn đóng vai trò hỗ trợ tích cực đối với các hoạt động cộng đồng.

Bên phường hỗ trợ rất nhiều cho trường, động viên các cô giáo khi đưa trẻ khuyết tật vào học, quan hệ giữa trường và phường rất chặt chẽ. Sau một thời gian chúng tôi cũng rất mừng là các cháu khuyết tật được các cô giáo dạy dỗ có nhiều tiến bộ. Có bốn cháu đi học nghề đã ra làm việc, hơn mười cháu được đưa vào hòa nhập. Chúng tôi xác định với cha mẹ trẻ khuyết tật : các cháu vào trường là để hồi phục trí nhớ, chức năng, học tập chứ không phải trường là nơi giữ trẻ. (Ông H. Đ. K., nguyên phó Chủ tịch phường Trung Tự)

- Gia đình các em khuyết tật:

Một trong những tác động của dự án chính là đối với gia đình các em khuyết tật. Khi chúng tôi đến thăm em T. A. thì hầu hết mọi người trong gia đình đều có nhà : bà nội, bố, mẹ, cả em gái nữa. T. A. có khuôn mặt trông rất sáng sủa. Em bị câm điếc và hiện đang học tại trường Nhân Chính. Trong gia đình, T. A. hay tâm sự với bà, hai bà cháu quấn quít nhau nhất. Theo lời bà thì T. A. rất yêu các cô giáo. Trong các cô thì T. A. yêu cô H.H, cô L., cô T. và nhất là cô P., người phụ trách câu lạc bộ. Bà nội em kể chuyện rằng nếu có gì mọi người nói T. A. không nghe thì bảo rằng T. A. làm thế cô P. không đồng ý đâu, thế là T. A. nghe ngay. Bà nội dạy cháu học tiếng Việt. Bà có quyển vở để chữa những từ T. A. viết không đúng. Toán thì T. A. nhờ mẹ giảng, có chỗ nào khó khăn về máy tính thì lại nhờ bố. Cuối buổi gặp, anh Đ.D. bố T. A. bảo em đóng lại vai diễn ở câu lạc bộ, T. A. diễn lại coi rất ngộ nghĩnh. Cả nhà đều cười vui vẻ. Chúng tôi hiểu rằng sự tiến bộ của T. A. đã thực sự đem lại một bầu không khí ấm áp cho gia đình này.

Không ít các gia đình mà chúng tôi có dịp tiếp xúc kể lại về sự thay đổi trong nhận thức và hành động của họ đối với con cái khuyết tật. Từ chỗ phó mặc đứa trẻ, thất vọng đối với con cái, hầu hết các ông bố, bà mẹ, khi chứng kiến hoạt động nghệ thuật của các em, dần dần nhận thức ra "năng lực" của đứa trẻ, hiểu ra khả năng phục hồi của chúng cũng như trách nhiệm của họ. Có bà mẹ đã nói rằng bà chưa bao giờ cho đứa con khuyết tật của bà đi xem xiếc vì nghĩ rằng em không biết gì và thực tế em cũng chưa bao giờ đòi đi xem. Sau một thời gian sinh hoạt câu lạc bộ, một hôm em đòi đi xem xiếc, và người mẹ đã rất xúc động khi được con mình chia sẻ sự thích thú và niềm hạnh phúc. Từ đó bà hiểu rằng con bà cũng có những nhu cầu như các đứa trẻ bình thường khác.

T. là con thứ nhất trong gia đình. Cháu bị câm điếc từ nhỏ do viêm màng não, tiêm kháng sinh. Cả nhà sống bằng nghề bán phụ tùng xe đạp, xe máy, đủ chi tiêu. Gia đình hòa thuận, tôi là người điều hành gia đình, các con ăn chung, ở chung. Tôi đèo cháu đi học từ khi cháu bảy tuổi đến khi cháu mười lăm tuổi. Gặp khó khăn cháu thường nhờ bố giúp. Cháu hay nói chuyện nhiều nhất với bố và mẹ. (Ông N. V. T., bố cháu N. V.T.)

Qua các cuộc phỏng vấn gia đình trẻ em khuyết tật, nhóm nghiên cứu nhận thấy rằng, tiến bộ của các em trong quá trình hòa nhập và phục hồi chức năng thực sự mang lại niềm phấn khởi cho các thành viên trong gia đình. Điều đó góp vào việc thay đổi nhận thức và hành vi của cha mẹ các em trong việc giáo dục và chăm sóc con cái.

Kết luận

Công ước Liên Hợp Quốc về Quyền trẻ em đã viết: "Phát triển đa nhân cách, tài năng, các khả năng về tinh thần và thể chất của trẻ em... Tôn trọng và thúc đẩy quyền của trẻ em được tham gia đầy đủ vào sinh hoạt văn hóa và nghệ thuật". Theo tinh thần đó, việc thành lập câu lạc bộ nghệ thuật cho trẻ em khuyết tật là một sáng kiến hay, đáng khích lệ. Các hoạt động của câu lạc bộ nghệ thuật đã giúp các em khuyết tật rèn luyện, phát triển về cả thể chất lẫn tinh thần và phục hồi chức năng một cách tự nhiên.

Hoạt động của câu lạc bộ khá phong phú từ những khóa huấn luyện cho tới những sinh hoạt định kỳ, các buổi tham quan xa. Đây là lần đầu tiên có một lớp đào tạo kiến thức nghệ thuật cơ bản cho những giáo viên trực tiếp dạy trẻ khuyết tật. Điều đó giúp giáo viên tự tin hơn khi hướng dẫn cho các em các hoạt động ngoại khóa và khiến cho mối quan hệ giữa giáo viên và học sinh gần gũi, dễ thông cảm hơn. Giáo viên phát hiện được những khả năng tiềm ẩn của các em, do đó có kế hoạch giúp đỡ và phối hợp với gia đình, cộng đồng giúp các em hòa nhập.

Cũng là lần đầu tiên các em khuyết tật được đào tạo thành những tập huấn viên giúp cho những bạn cùng cảnh ngộ. Điều này khiến cho các em tự tin do bắt đầu nhìn thấy "vị trí" của mình trong xã hội. Các em thấy được vai trò có ích của mình và tin rằng mình hoàn toàn có khả năng giúp đỡ được các bạn khác trong cộng đồng.

Hoạt động nghệ thuật của câu lạc bộ tác động trước hết tới những người hưởng lợi, nó giúp các em hòa nhập và nâng cao năng lực phục hồi của mình. Mặt khác, một tác động tích cực của dự án là nhằm vào cộng đồng. Những tiến bộ của học sinh khuyết tật đã thay đổi nhận thức và hành động của mọi người đối với chính các em. Cộng đồng tin vào khả năng hòa nhập và sự phục hồi của học sinh khuyết tật và có trách nhiệm hơn trong việc giúp đỡ các em.